

การค้าระหว่างประเทศและความไม่เท่าเทียมทางเพศ (International Trade and Gender Inequality)

ไตรมาสที่ 1/2565

บรรณาธิการ

บทความในไตรมาสนี้ 1/2565 หัวข้อ “การค้าระหว่างประเทศและความไม่เท่าเทียมทางเพศ” ได้รับแรงบันดาลใจในการเขียนจากการทบทวนเอกสารทางวิชาการขององค์การการค้าโลกในบทความที่มีชื่อว่า “Women and Trade; The role of trade in promoting gender equality” ซึ่งได้กล่าวถึงบทบาทของการค้าระหว่างประเทศที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศ โดยเฉพาะการสร้างโอกาสให้กับผู้หญิงในหลาย ๆ ด้าน รวมถึงด้านแรงงาน

เนื้อหาในรายงานประจำไตรมาสนี้ นำเสนองค์ประกอบของดัชนีความเท่าเทียมทางเพศ และดัชนีช่องว่างทางเพศ โดยสรุปได้ว่า ประเด็นด้านแรงงานเป็นองค์ประกอบของการสร้างความเท่าเทียมทางเพศและการลดช่องว่างทางเพศ หมายความว่า หากตัวชี้วัดด้านแรงงาน เช่น อัตราการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงาน ค่าจ้าง และรายได้ มีความเท่าเทียมกันหรือมีการปรับปรุงให้ดีขึ้น จะมีส่วนช่วยสร้างความเท่าเทียมทางเพศหรือลดช่องว่างทางเพศได้ ไฮไลท์สำคัญของรายงานฉบับนี้ คือ การนำข้อมูลการค้าระหว่างประเทศ (สัดส่วนการค้าต่อ GDP) มาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูล 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ ดัชนีความเหลื่อมล้ำทางเพศและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมและโอกาสในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (ตัวชี้วัดด้านแรงงาน) ผลการวิเคราะห์พบว่า ประเทศที่มีสัดส่วนการค้าต่อ GDP เพิ่มขึ้น จะมีแนวโน้มของความเหลื่อมล้ำทางเพศน้อยลงและมีแนวโน้มของช่องว่างทางเพศด้านแรงงานที่ดีขึ้น สำหรับประโยชน์ของการเปิดเสรีทางการค้าพบว่า นอกจากจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางเพศได้แล้ว ยังช่วยให้ประเทศสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีใหม่ ๆ การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชนในประเทศ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การเปิดเสรีทางการค้ายังคงเป็นความเสี่ยงกับประเทศการค้า เนื่องจากแต่ละประเทศจะแข่งขันกันลดต้นทุนการผลิตเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้า ส่งผลให้นายจ้างจำเป็นต้องลดจำนวนแรงงาน การจ่ายค่าตอบแทนน้อยลง หรือลดสวัสดิการ เป็นต้น ซึ่งนั่นคือ ความเสี่ยงที่ประเทศการค้าต้องเผชิญ

กองเศรษฐกิจการแรงงาน โดยกลุ่มงานนโยบายเศรษฐกิจการแรงงานระหว่างประเทศ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ให้กับผู้อ่านได้ทราบข้อมูลด้านสถานการณ์แรงงาน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจการแรงงานและการค้าระหว่างประเทศ รวมถึงเป็นเวทีทางวิชาการแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นระหว่าง คณะผู้จัดทำและผู้อ่าน เพื่อให้เกิดการต่อยอดความคิด ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาและการสร้างสรรค์ การผลิตผลงานทางวิชาการต่อไป ซึ่งคณะผู้จัดทำยินดีรับข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงรายงานฯ ให้มีคุณภาพที่ดีขึ้นต่อไป

<https://qr.go.page.link/RMC9o>

กองเศรษฐกิจการแรงงาน
กลุ่มงานนโยบายเศรษฐกิจการแรงงานระหว่างประเทศ

สารบัญ

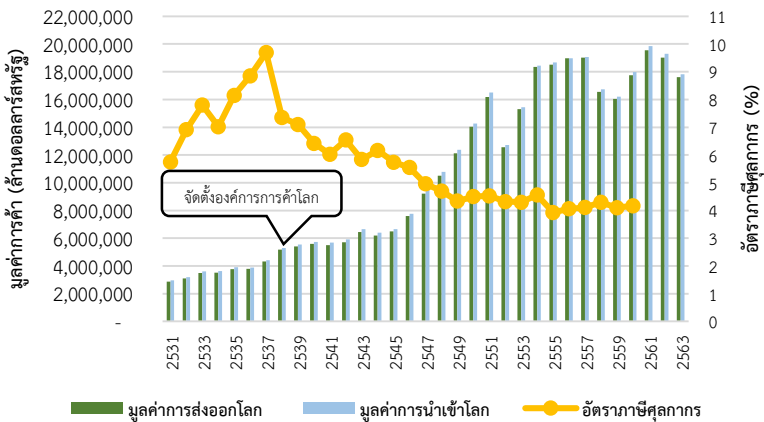
เรื่อง	หน้า
บรรณานุกรม	1
- บทสรุปผู้บริหาร	3
- บทนำ	4
- ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของการค้า	5
- ความเท่าเทียมทางเพศวัดจากอะไร และมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นด้านแรงงานอย่างไร	6
- การค้ามีส่วนช่วยส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศได้อย่างไร	7
- บทสรุปและข้อเสนอแนะ	8
- เอกสารอ้างอิง	9

บทสรุปผู้บริหาร

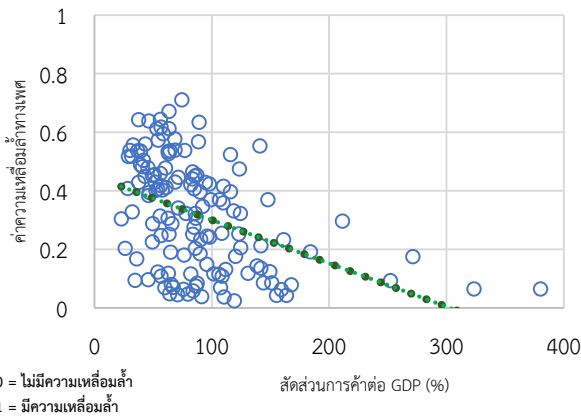
การค้าระหว่างประเทศและความไม่เท่าเทียมทางเพศ (International Trade and Gender Inequality)

“ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2538 ที่ได้มีการจัดตั้ง WTO การค้าระหว่างประเทศมีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้น ในขณะที่ระดับอัตราภาษีศุลกากร มีแนวโน้มลดลง”

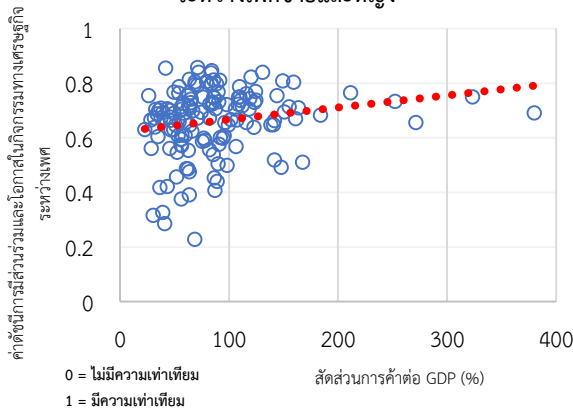

ประเทศที่มีสัดส่วนการค้าต่อ GDP มาก มีแนวโน้มของความเหลื่อมล้ำทางเพศลดลงและช่องว่างทางเพศด้านแรงงานที่ดีขึ้น

ดัชนีความเหลื่อมล้ำทางเพศ

การมีส่วนร่วมและโอกาสในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ระหว่างเพศชายและหญิง

ข้อดีข้อเสียการเปิดเสรีทางการค้า

ข้อดี

ข้อเสีย

1. การสร้างความเท่าเทียมทางเพศที่ดีขึ้น
2. การเข้าถึงเทคโนโลยีผ่านการค้าระหว่างประเทศ
3. เพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชนในประเทศ (การสะสมทุนมนุษย์)
4. การขยายสิทธิทางกฎหมายของผู้หญิง รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแรงงานหญิง

1. อุตสาหกรรมมีการแข่งขันกันทั้งภายในและจากต่างประเทศอย่างรุนแรงมากขึ้น
2. การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว การใช้เครื่องจักรแทนแรงงาน ทำให้ความต้องการแรงงานลดลง โดยเฉพาะแรงงานทักษะต่ำ ซึ่งเป็นแรงงานหญิงจำนวนมาก

การค้าระหว่างประเทศและความไม่เท่าเทียมทางเพศ (International Trade and Gender Inequality)

บทนำ

ความไม่เท่าเทียมทางเพศ (Gender Inequality) มีข้อมูลปรากฏให้เราได้เห็นมาอย่างยาวนาน เกิดขึ้นจากหลายปัจจัยไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย สังคมและวัฒนธรรมของประเทศ หรืออื่น ๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นผลให้เกิดการกำหนดหรือเกิดความแตกต่างของสิทธิและศักดิ์ศรีระหว่างเพศชายและหญิง การเลือกปฏิบัติทางเพศ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ ทั้งยังสะท้อนการเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ได้อย่างจำกัดไม่เว้นแม้กระทั่งในเรื่องของการทำงาน ข้อมูลจากองค์การการค้าโลก (World Trade Organization) หรือ “WTO” เปิดเผยว่า ความไม่เท่าเทียมทางเพศในการทำงานยังคงมีอยู่และมีให้เห็นในประเทศสมาชิกหลายประเทศ โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนา

ในระดับนโยบาย องค์กรระหว่างประเทศได้มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมทางเพศมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นองค์การการค้าโลกที่ให้การสนับสนุนการยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจผ่านการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ข้อหนึ่งที่น่าสนใจคือ “การสร้างขีดความสามารถทางการค้า” เพื่อช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาและโดยเฉพาะประเทศพัฒนาน้อยที่สุดในการเข้าถึงการค้าระหว่างประเทศ การขยายการส่งออก การเข้าถึงแหล่งเงินทุนและอื่น ๆ และนอกเหนือจากจะช่วยยกระดับทางเศรษฐกิจแล้วยังส่งผลให้ประเทศสมาชิกกลุ่มดังกล่าวมีการจ้างงานที่เพิ่มขึ้น สร้างรายได้และลดความยากจนให้กับประชาชน ซึ่งถือเป็นการลดความเหลื่อมล้ำระหว่างประเทศและสร้างความเท่าเทียมทางเพศภายในประเทศให้เกิดขึ้น นอกจากองค์การการค้าโลกแล้ว การแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมทางเพศยังมีความเชื่อมโยงกับแผนการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ ภายใต้เป้าหมายที่ 5 “การสร้างความเท่าเทียมทางเพศ เสริมพลังทางสังคมแก่ผู้หญิงและเด็กหญิง” ครอบคลุมเรื่องการยุติการเลือกปฏิบัติ และการขจัดความรุนแรงทุกรูปแบบต่อผู้หญิงและเด็กหญิงเพื่อให้มีสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจร่วมกัน และความเสมอภาคทางเพศด้านอื่น ๆ และยังมีเชื่อมโยงกับเป้าหมายที่ 8 “ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานที่มีคุณค่าและงานที่ดีสำหรับทุกคน” ซึ่งเป้าประสงค์ครอบคลุมในเรื่องของการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการบรรลุการจ้างงานเต็มที่ มีผลิตภาพ และต้องเป็นการจ้างงานที่เหมาะสม มีผลตอบแทนที่ยุติธรรมสำหรับทุกคน (Decent Work) ซึ่งการสร้างความเท่าเทียมทางเพศให้ดีขึ้นนั้นก็เป็ผลมาจากการมีคุณภาพชีวิตที่ดีซึ่งสืบเนื่องมาจากการมีงานทำที่เหมาะสมนั่นเอง โดยเป้าหมายนี้ยังได้ให้ความสำคัญกับการให้ความช่วยเหลือเพื่อการค้า (Aid for Trade)¹ สำหรับประเทศกำลังพัฒนาและประเทศพัฒนาน้อยที่สุดเพื่อยกระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

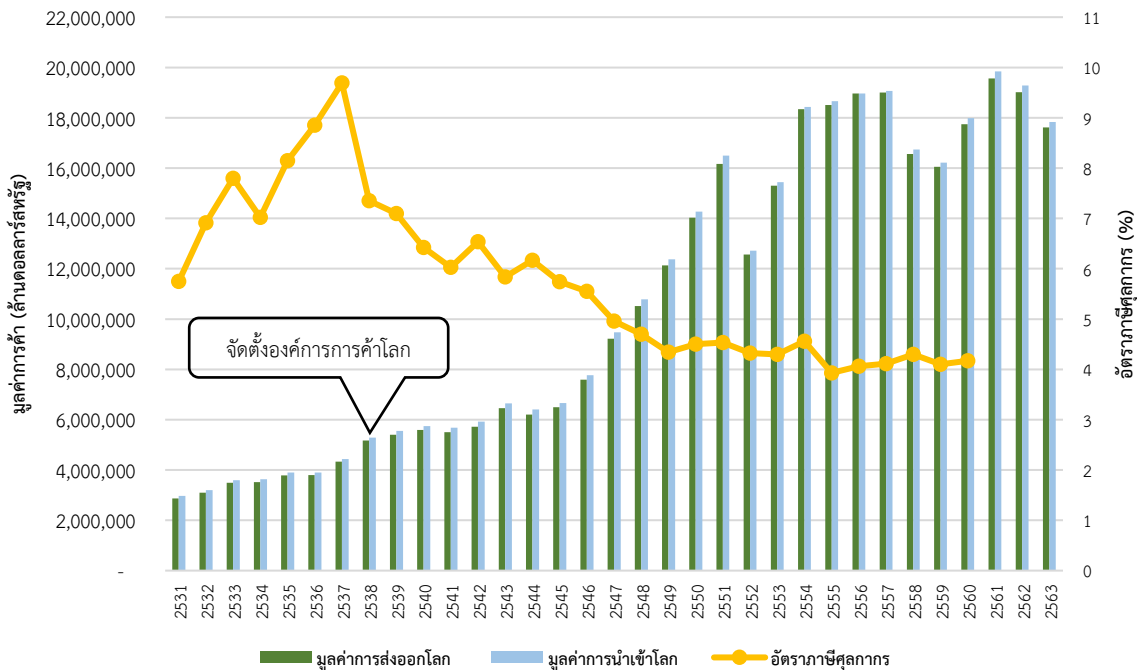
ดังนั้น จะเห็นได้ว่า แนวทางการลดความไม่เท่าเทียมหรือลดช่องว่างทางเพศ สามารถทำได้ผ่านการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ซึ่งการเปิดเสรีทางการค้าก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่สามารถสร้างความเท่าเทียมทางเพศให้ดีขึ้นได้ โดยในรายงานฉบับนี้จะได้นำเสนอบทบาททางการค้าระหว่างประเทศที่ช่วยสนับสนุนให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศต่อไป

¹Aid for trade หรือ ความช่วยเหลือเพื่อการค้า ริเริ่มโดยองค์การการค้าโลก เป็นโครงการความช่วยเหลือเพื่อการค้า มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือทางการค้าและเพื่อสร้างความเท่าเทียมระหว่างประเทศ ให้กับประเทศกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะประเทศพัฒนาน้อยที่สุด ในการเพิ่มโอกาสทางการค้าและการกระจายสินค้าส่งออก ฯลฯ เนื่องจากประเทศกลุ่มดังกล่าวเผชิญกับข้อจำกัดโครงสร้างพื้นฐานด้านอุปทานและการค้า ทั้งนี้ยังได้ถูกระบุไว้ในเป้าหมายที่ 8 ของ SDGs อีกด้วย

ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของการค้า

การขยายตัวทางการค้าระหว่างประเทศเริ่มมีบทบาทอย่างเห็นได้ชัดตั้งแต่ในช่วงที่มีการเจรจาการค้าพหุภาคี การค้าได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) โดยตั้งแต่ช่วงที่มีการก่อตั้งข้อตกลงภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป หรือ “GATT” ในช่วงปีพ.ศ. 2491 เพื่อต้องการจะลดภาษีทางการค้าและช่วยให้ประเทศสมาชิกเข้าถึงและมีการแข่งขันทางการค้าอย่างเท่าเทียมมากขึ้น ซึ่งต่อมาได้มีการพัฒนากฎระเบียบและผลักดันให้มีการจัดตั้งองค์การระหว่างประเทศด้านการค้า ในปีพ.ศ. 2538 หรือที่เรารู้จักกันดีคือ องค์การการค้าระหว่างประเทศ (World Trade Organization: WTO) ยิ่งทำให้การค้าระหว่างประเทศมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกมากขึ้นหลังจากนั้นเป็นต้นมา รูปที่ 1 แสดงให้เห็นว่า องค์การการค้าโลกซึ่งมีพันธกิจเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและยกระดับการค้าระหว่างประเทศ ช่วยส่งเสริมให้การค้าระหว่างประเทศของประเทศสมาชิกทั้งด้านการส่งออกและนำเข้าสินค้าขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอย่างสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และจีน รวมถึงไทย ก็ได้รับประโยชน์จากนโยบายการค้าด้วยเช่นกัน ในขณะที่ระดับอัตราภาษีศุลกากรมีแนวโน้มลดลง

รูปที่ 1 การขยายตัวของการส่งออกและแนวโน้มระดับอัตราภาษีศุลกากรของประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลก

ที่มา: ข้อมูลจากธนาคารโลก ประมวลผลโดยกลุ่มงานนโยบายเศรษฐกิจการแรงงานระหว่างประเทศ กองเศรษฐกิจการแรงงาน

หมายเหตุ: อัตราภาษีศุลกากร ใช้ข้อมูลอัตราภาษีศุลกากร (Tariff rate, most favored nation, weighted mean, all products (%))

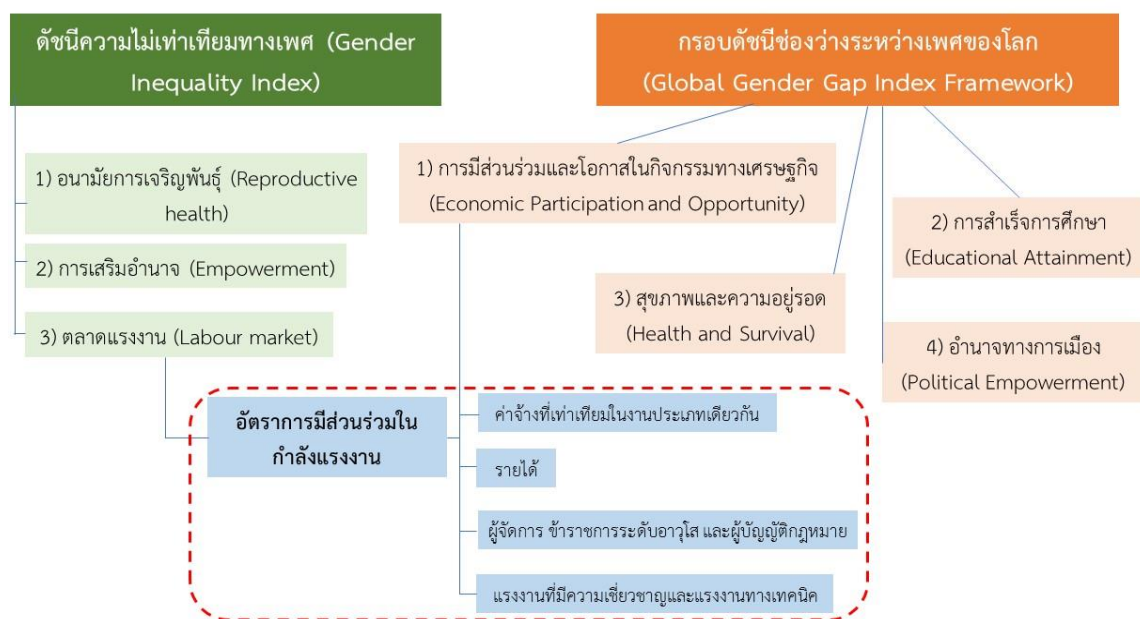
นอกจากการเปิดเสรีทางการค้าที่มากขึ้นจะทำให้ประเทศเหล่านั้นมีแนวโน้มที่จะเติบโตได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งถือเป็นผลกระทบทางตรงต่อประเทศแล้วนั้น ในทางอ้อมการค้ายังช่วยลดความเหลื่อมล้ำหรือสร้างความเท่าเทียมทางเพศและความเท่าเทียมในโลกของการทำงานให้เกิดขึ้นได้อีกด้วย ซึ่งประเด็นนี้จะได้นำเสนอเป็นลำดับถัดไป

ความเท่าเทียมทางเพศวัดจากอะไร และมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นด้านแรงงานอย่างไร

ก่อนอื่นต้องกล่าวก่อนว่า โดยภาพรวมของความไม่เท่าเทียมทางเพศด้านแรงงานหรือในโลกของการทำงาน มักตกอยู่กับแรงงานซึ่งเป็นผู้หญิงที่ได้รับโอกาสในการทำงานที่น้อยกว่า การได้รับค่าจ้างที่ต่ำกว่า เป็นต้น ด้วยข้อจำกัดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านกฎหมาย สังคมและวัฒนธรรมของประเทศนั้น ๆ ทำให้แรงงานหญิงถูกมองว่าทำงานได้ในปริมาณที่น้อยกว่าเพศชาย เหมาะกับการทำงานบ้าน มีอำนาจในการตัดสินใจหรือการเป็นผู้นำได้ไม่ดีเท่าแรงงานเพศชาย ฯลฯ ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นถึงการเลือกปฏิบัติทางเพศ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์ (Human Development) พบว่า ดัชนีความไม่เท่าเทียมทางเพศ (Gender Inequality Index) เป็นหนึ่งในองค์ประกอบของการพัฒนามนุษย์ เป็นดัชนีที่ใช้ในการประเมินเพื่อสะท้อนความไม่เท่าเทียมทางเพศระหว่างผู้ชายและผู้หญิงในการบรรลุเป้าหมายหรือความมีประสิทธิภาพใน 3 ด้าน ได้แก่ อนามัยการเจริญพันธุ์ การเสริมอำนาจ และตลาดแรงงาน นอกจากนี้ ยังพบว่ามีคำศัพท์ที่มีความหมายหรือนัยที่สัมพันธ์กันกับคำว่าความไม่เท่าเทียมอย่างคำว่า “ช่องว่างทางเพศ (Gender Gap)” ซึ่งจากการศึกษาโครงสร้างของดัชนีช่องว่างทางเพศ พบว่า มีการแบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบเพื่อประเมินช่องว่างทางเพศในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การมีส่วนร่วมและโอกาสทางเศรษฐกิจ ความสำเร็จการศึกษา อำนาจทางการเมือง และสุขภาพและการดำรงชีวิต และการเสริมอำนาจทางการเมือง

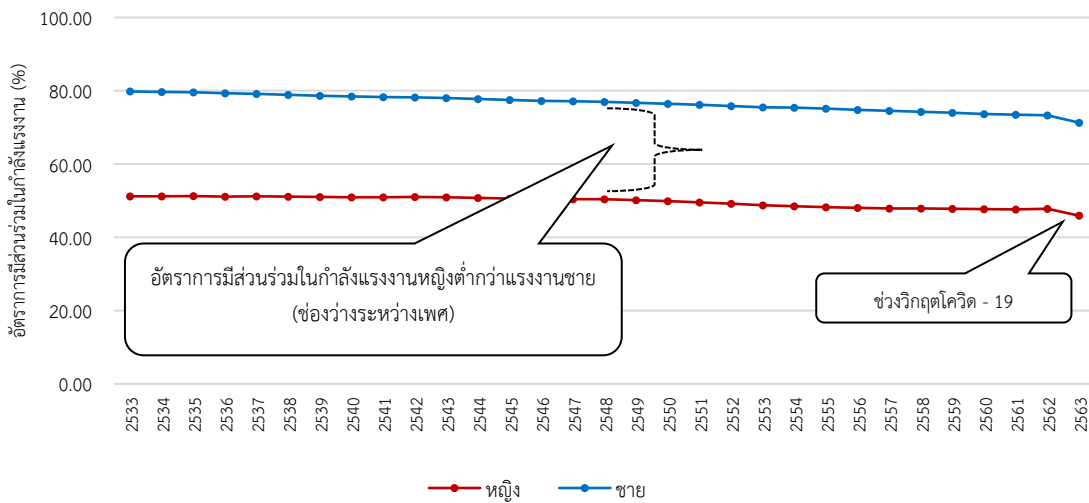
รูปที่ 2 องค์ประกอบของการสร้างความเท่าเทียมทางเพศ

ที่มา: ข้อมูลจาก United Nation Development Programme, World Economic Forum
ประมวลผลโดยกลุ่มงานนโยบายเศรษฐกิจการแรงงานระหว่างประเทศ กองเศรษฐกิจการแรงงาน

จะเห็นได้ว่า ทั้ง 2 ดัชนี มีการกำหนดตัวชี้วัดย่อยเพื่อใช้ในการประเมินความเท่าเทียมทางเพศ และช่องว่างทางเพศที่มีความคล้ายคลึงกันอย่างมาก ทั้งยังมีความสัมพันธ์กันในหลายตัวชี้วัด ทั้งนี้ จากรูปที่ 2 ได้นำเสนอรายละเอียดของตัวชี้วัดย่อยไว้พอสังเขปเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านแรงงาน ซึ่งก็พอที่จะทำให้เข้าใจได้ว่า ตัวชี้วัดด้านแรงงานเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินหรือวัดความเท่าเทียมทางเพศ โดยสามารถวัดได้จากอัตราการมีส่วนร่วมของกำลังแรงงาน ค่าจ้าง หรือรายได้ ระหว่างเพศชายและเพศหญิง เป็นต้น สำหรับตัวอย่างที่เราเห็นได้ชัดในตลาดแรงงาน เราสามารถพิจารณาได้จากอัตราการมีส่วนร่วมของกำลังแรงงาน (Labour force Participation Rate) (รูปที่ 3)

รูปที่ 3 ข้อมูลอัตราการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานหญิงและชายของโลก

ที่มา: ข้อมูลจากธนาคารโลก ประมวลผลโดยกลุ่มงานนโยบายเศรษฐกิจการแรงงานระหว่างประเทศ กองเศรษฐกิจการแรงงาน

มาถึงตอนนี้ เราคงพอจะเห็นภาพคร่าว ๆ แล้วว่า การค้ามีความสัมพันธ์กับการขยายตัวของเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของจำนวนการจ้างงานในประเทศ และในประเด็นด้านแรงงานนี้เองที่เป็นหนึ่งในตัวชี้วัดของความเทียมทางเพศและมีส่วนช่วยให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศได้ แล้วข้อสงสัยที่ว่าการค้าระหว่างประเทศกับความเท่าเทียมทางเพศมีความสัมพันธ์กันได้อย่างไร เราไปหาคำตอบกันในหัวข้อถัดไป

การค้ามีส่วนช่วยส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศได้อย่างไร

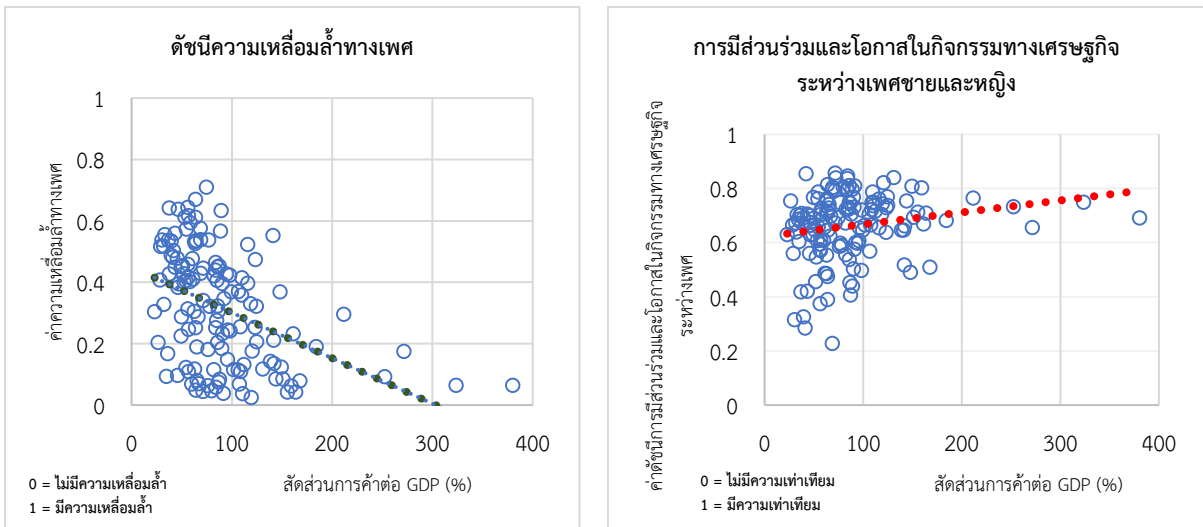
การเพิ่มขึ้นของการค้าระหว่างประเทศได้เปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจของโลกนำไปสู่มาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้น การลดความยากจน รวมถึงทำให้ความเท่าเทียมทางเพศเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา ผู้หญิงและเด็กหญิงซึ่งมีสัดส่วนประมาณครึ่งหนึ่งของประชากรโลกจึงเป็นเสมือนตัวแทนของความเท่าเทียมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ตั้งแต่การลดความยากจนไปจนถึงการส่งเสริมสุขภาพ การศึกษา สวัสดิการทางสังคมต่าง ๆ และการจ้างงาน การศึกษาของ WTO & World Bank (2020) ในรายงานที่มีชื่อว่า Women and Trade; The role of trade in promoting gender equality นำเสนอประเด็นที่น่าสนใจไว้ว่า การค้ามีส่วนช่วยส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศได้ โดยพบว่า ประเทศที่ไม่ได้เปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นประเทศที่มีการค้าระหว่างประเทศอยู่ในระดับต่ำ ในทางกลับกันประเทศที่มีการค้าระหว่างประเทศอยู่ในระดับสูงก็จะมีแนวโน้มการจ้างงานแรงงานหญิงที่มากกว่า โดยการค้าที่กล่าวไปนั้นเราสามารถพิจารณาได้จากสัดส่วนการค้าต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ หรือ “Trade Openness” นอกจากนั้นแล้ว ความหลากหลายของสินค้าส่งออกยังมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับจำนวนการจ้างงานแรงงานหญิงในอุตสาหกรรมส่งออกอีกด้วย หมายความว่า หากประเทศใดมีความหลากหลายของสินค้าส่งออกมากจะมีแนวโน้มของจำนวนการจ้างงานหญิงในอุตสาหกรรมส่งออกมากขึ้นเช่นกัน ซึ่งก็แสดงให้เห็นถึงเกิดความเท่าเทียมทางเพศที่ดีขึ้น

สิ่งที่น่าสนใจจากการนำข้อมูลสัดส่วนการค้าต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (% Trade of GDP) ของแต่ละประเทศมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลของตัวชี้วัด 2 ชุด ตามที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อที่ 2 ได้แก่

1) ค่าดัชนีความเหลื่อมล้ำทางเพศ (Gender Inequality Index) พบว่า เส้นตรง (Linear) มีลักษณะลาดลงจากซ้ายมาขวา สามารถอธิบายข้อมูลได้ว่า ประเทศที่มีสัดส่วนการค้ำต่อ GDP มาก มีแนวโน้มที่จะมีความเหลื่อมล้ำทางเพศน้อยกว่า (รูปที่ 4 ด้านซ้าย) ซึ่งมีความสอดคล้องกับ

2) ค่าตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมและโอกาสทางเศรษฐกิจ (Economic Participation and Opportunity) พบว่า เส้นตรง (Linear) มีลักษณะลาดขึ้นจากซ้ายไปขวา สามารถอธิบายข้อมูลได้ว่า ประเทศที่มีสัดส่วนการค้ำต่อ GDP มาก มีแนวโน้มของการมีส่วนร่วมและโอกาสทางเศรษฐกิจระหว่างเพศชายและหญิงเท่าเทียมกันมากขึ้น (รูปที่ 4 ด้านขวา)

รูปที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างการค้ำกับความเหลื่อมล้ำทางเพศและช่องว่างทางเพศด้านแรงงาน

ที่มา: ข้อมูลสัดส่วนการค้ำต่อ GDP จาก World Bank, ข้อมูลดัชนีความเหลื่อมล้ำทางเพศ จาก United Nation Development Programme, ข้อมูลการมีส่วนร่วมและโอกาสในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ จาก World Economic Forum
ประมวลผลโดยกลุ่มงานนโยบายเศรษฐกิจการแรงงานระหว่างประเทศ กองเศรษฐกิจการแรงงาน

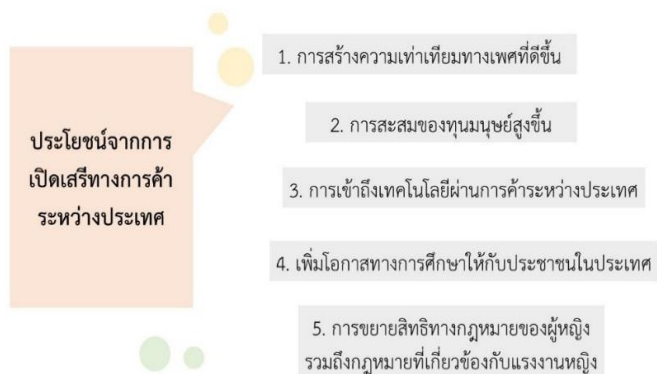
กล่าวโดยสรุปคือ เราคงเห็นแล้วว่า การเพิ่มขึ้นของการค้าระหว่างประเทศมีแนวโน้มที่จะช่วยให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศเพิ่มขึ้นและช่วยลดช่องว่างระหว่างเพศด้านแรงงานภายในประเทศได้ ทั้งนี้ นอกเหนือจากการค้าระหว่างประเทศจะช่วยให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศแล้ว ยังสร้างประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ให้กับประเทศอีกด้วย (รูปที่ 5)

รูปที่ 5 ประโยชน์จากการเปิดเสรีทางการค้า

แต่อย่างไรก็ตามเหมือนกับคำกล่าวที่ว่า “เหรียญย่อมมีสองด้านเสมอ” การเปิดเสรีทางการค้าได้นำมาสู่การแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศที่มีความรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาที่ต้องการขยายอำนาจทางการค้าเพื่อให้เศรษฐกิจภายในประเทศเติบโตและมีความมั่งคั่งเพิ่มขึ้น (race to the top) และเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการ

ที่มา: WTO & World Bank (2020)

แข่งขันทางการค้าของประเทศ จึงจำเป็นต้องลดต้นทุนการผลิต มีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เครื่องจักร เข้ามาใช้ในการผลิตแทนที่การใช้แรงงาน ทำให้ต้องลดจำนวนแรงงานลง การจ่ายค่าตอบแทนน้อยลง ลดสวัสดิการหรือการให้แรงงานทำงานมากขึ้นในขณะที่ยังได้รับค่าจ้างเท่าเดิมซึ่งก็ถือเป็นการกดขี่แรงงาน เป็นต้น

จากสถานการณ์ดังกล่าวแทนที่จะนำไปสู่ race to the top (การแข่งขันสู่จุดสูงสุด) แต่กลับกลายเป็น race to the bottom (การแข่งขันไปสู่จุดตกต่ำ) แทน เนื่องจากมุ่งหวังแค่ในเรื่องการเติบโตทางเศรษฐกิจในขณะที่ละเลยที่จะให้ความสำคัญกับงานที่ดีหรืองานที่มีคุณค่า ทั้ง ๆ ที่ทั้งสององค์ประกอบนี้ควรที่จะดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน ด้วยเหตุนี้เอง ข้อตกลงทางการค้าทวิภาคีหรือพหุภาคีในช่วงระยะหลังมานี้ถึงต้องมีการกำหนดข้อบทที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอื่น ๆ นอกเหนือจากเรื่องการค้าเพียงอย่างเดียว และเป็นที่มาของความสำคัญของการผนวกเรื่องมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ (international labour standards) ให้อยู่ในข้อตกลงทางการค้า เช่น ข้อตกลง CPTPP ที่ประเด็นด้านแรงงานถูกระบุอยู่ในข้อบทที่ 19 เป็นต้น

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ เล็งเห็นถึงภัยที่เกิดขึ้นจากความรุนแรงของการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศ ประเทศไทยจึงควรมีการคิดรูปแบบหรือนโยบายที่เอื้อต่อการเพิ่มขีดความสามารถให้กับแรงงานโดยเฉพาะแรงงานหญิง เนื่องจากแรงงานหญิงส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่มีทักษะต่ำ โดยการส่งเสริมด้านการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานและในระดับที่สูงกว่าให้กับเด็กผู้หญิง เพื่อเป็นการสะสมด้านทุนมนุษย์ การสร้างโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการศึกษาและการประกอบอาชีพ เพื่อยกระดับทักษะของแรงงานหญิง ให้พร้อมรับมือกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการเปิดเสรีทางการค้าที่จะมีการแข่งขันของอุตสาหกรรมที่มีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ซึ่งทั้งหมดนี้เองจะมีส่วนช่วยลดโอกาสที่จะก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเพศด้านแรงงานได้ในระยะต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- สหประชาชาติประเทศไทย. เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. สืบค้นเมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://thailand.un.org/th>.
- The World Bank. Labor force participation rate, female (% of female population ages 15+) (modeled ILO estimate). สืบค้นเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2565, จาก <https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.CACT.FE.ZS>.
- The World Bank. Tariff rate, most favored nation, weighted mean, all products (%). สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2565, จาก <https://data.worldbank.org/indicator/TM.TAX.MRCH.WM.FN.ZS>.
- The World Bank. Trade (% of GDP). สืบค้นเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2565, จาก <https://data.worldbank.org/indicator/NE.TRD.GNFS.ZS?end=2020&start=1960&view=chart>.
- United Nation Development Programme. 2563. Human Development Report 2020; The next frontier Human development and the Anthropocene. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2565, จาก <https://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2020.pdf>.
- World Economic Forum. 2564. Global Gender Gap Report 2021. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2565, จาก https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2021.pdf.
- World Trade Organization. 2563. Women and Trade; The role of trade in Promoting gender inequality. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2565, จาก https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/women_trade_pub2807_e.pdf.
- World Trade Organization. Aid for Trade. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2565, จาก https://www.wto.org/english/tratop_e/devel_e/a4t_e/aid4trade_e.htm.
- World Trade Organization. Merchandise exports by product group – annual (Million US dollar) and Merchandise imports by product group – annual (Million US dollar). สืบค้นเมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://stats.wto.org/?idSavedQuery=c283c388-1051-4cc9-be62-80cec3396923>.

ที่ปรึกษา

ปลัดกระทรวงแรงงาน
รองปลัดกระทรวงแรงงาน

คณะผู้จัดทำ

นางศิริลักษณ์ ฉกะนั้นันท์

ผู้อำนวยการกองเศรษฐกิจการแรงงาน

นางสาวสุรีย์พร ทัพภสุต

ผู้อำนวยการกลุ่มงานนโยบายเศรษฐกิจการแรงงานระหว่างประเทศ

นายเทพบดี แลกันทะ

นางสาวพิมพ์นิภา ทวีธนวิริยา

นายพีรนนท์ สุวรรณมณี

นายอนุภาพ ใจสันเทียะ

นางสาวปิยนุช บทมมาตย์

นางสาวปภาวี ปั่นดอนตอง

